

Toplumsal cinsiyet ve kadına şiddet göstergelerinde, eğitim ve iktisadi performans etkinliği: AB ülkeleri ve Türkiye Değerlendirmesi

Resul Telli*

* Öğr. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi Pozantı MYO, Muhasebe ve Vergi Bölümü, Pozantı 01470, Adana, Türkiye. E-posta: rtelli@cu.edu.tr. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9110-6406>.

MAKALE BİLGİSİ

Geliş tarihi: 16.05.2023
Kabul tarihi: 25.12.2023
Çevrimiçi kullanım
tarihi: 28.02.2024
Makale Türü: Araştırma
makalesi

Anahtar Kelimeler:

Kadına şiddet,
istihdam, VZA, SBM,
GSMH.

ÖZ

21. yüzyılda hemen tüm sektörlerde yaşanan gelişme ve yeniliklere rağmen geçmişten gelen birtakım sorunların da halen devam ettiği görülmektedir. Bunlar içerisinde kadına şiddet ve cinsel ayrımcılık öncelikli olarak sıralanmaktadır. Fakat toplumda eğitim seviyesinin artmasıyla ile kişisel gelir artışı kadına şiddet ve toplumsal cinsiyete karşı duyarlılığı da artırmıştır. Bu duyarlılığın cinsiyet eşitliğini sağlamaya ve şiddet uygulamalarını önlemeye dönük yapısal dönüşümlere olan talebi artıracak ve bu durumun eğitim yatırım harcamalarını daha da artıracak düşünülmektedir. Gelişen ekonomik faaliyetler ise istihdam olanaklarını genişleterek ekonomik bağımsızlığı olumlu etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı AB'ye üye 27 ülke ve aday ülke Türkiye'de 2022 yılında toplumsal cinsiyet ve kadına şiddet göstergelerinden çocuk yaşta evlilik ve yaşam boyu şiddetin yaygınlığı verileri ile eğitim ve iktisadi performansta göreceli etkinliği belirlenmesidir. Bu nedenle çalışmanın modelinde eğitim göstergelerinden yükseköğretime kayıt oranı (kadın %) ile ekonomik performans göstergelerinden GSYİH ve istihdam oranı göstergeleri (kadın %) kullanılmıştır. Çalışmada etkinlik ölçümünde sıkça tercih edilen Veri Zarflama Analizi (VZA) metodu kullanılmıştır. Analizle elde edilen bulguların (etkin birimlerin) karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Analiz sonuçlarına göre çalışma modelleri arasında anlamlı ve yüksek düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Her iki modelde de Avusturya, Polonya, Hırvatistan, İspanya, İtalya ve İrlanda etkin üretim çizgisinde üst sırada yer alırken en uzak konumda yer alan 3 ülke Romanya, Fransa ve Türkiye olarak belirlenmiştir. Çalışmada etkin olmayan ülkelerin etkisiz olma nedenleri kıyaslamalı olarak gösterilmiş ve bu ülkeler hakkında politika önerileri geliştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre toplumsal cinsiyet ve kadına şiddet göstergelerinin eğitim ve iktisadi performans etkinliği üzerinde önemli sonuçları olduğunun bilinmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Effectiveness of education and economic performance on gender and violence against women indicators: An Assessment of EU countries and Turkey

ARTICLE INFO

Received: 16.05.2023

Accepted: 25.12.2023

Available online: 28.02.2024

Article type: Research article

Keywords:

Violence against women, employment, DEA, SBM, GDP.

ABSTRACT

Despite the developments and innovations in almost all sectors, it is still seen that some problems in the 21st century, are from the past. Among these, violence against women and sexual discrimination are listed as priorities. However, the increase in the level of education and personal income also increased the sensitivity to violence against women and gender. Developing economic activities affects economic independence positively by expanding employment opportunities. The aim is to determine the relative efficiency in education and economic performance with the data on the prevalence of child marriage and lifetime violence, which are among the indicators of gender and violence against women, in 2022 in 27 EU member states and candidate countries Turkey. We used the rate of enrolment in higher education (women %) from education indicators and GDP and employment rate indicators (women %) from economic performance indicators. We used the Data Envelopment Analysis (DEA) method. It was aimed to comparatively examine the findings obtained with models. According to the results, a significant and high level of correlation was determined between both models. In both models, 50 % of the countries participating were calculated as efficient and 50 % as ineffective. In the study, the reasons for the ineffectiveness of countries were revealed, and what should be developed to be effective policy recommendations in these countries. According to the findings, it should be known that the indicators of gender and violence against women have important consequences on the effectiveness of education and economic performance.

1. Giriş

Küreselleşme ile artan iktisadi, siyasi ve kültürel gelişmelerle birlikte demokratikleşme ve insan hakları temelinde gerçekleşecek kalkınma sürecinde toplumsal cinsiyet ve kadına şiddet konularında devletlerin etkinliğinin ve verimliliğinin belirlenmesi giderek önem arz etmektedir. Bununla birlikte toplumsal kalkınmanın sağlanması öncelikle beşerî sermayenin kaynağı olan eğitim sektöründen beklenen çıktılarının etkinliğini zorunlu kılmaktadır. Eğitim çıktılarında kalitenin artırılması için ise eğitim hizmetlerinin en önemli unsurlarından birisi olan eğitim kurumlarının etkin şekilde çalışması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Etkin olan eğitim sektöründe beşerî kalkınmanın dayanağı olacak tüm çıktılara çok daha az girdi ile ulaşılacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yüzyılda I. Meşrutiyetin ilanı ile başlayan ve 20 yüzyıl başlarında ilan edilen II. Meşrutiyet ile eğitim, hukuk, toplum, ekonomi ve siyasette büyük gelişme kaydedilmeye başlanmıştır. Bu gelişmeler ışığında dünyada hızlı bir ivme yakalayan kadın hareketleri Osmanlı tebaasını da derinden etkilemeye başlamıştır. Böylece ülkemizde 1843'te Tıbbiye Mektebinde kadınların ebelik eğitimi almaya başlaması, 1858'de Kız Rüştiyelerinin, 1869'da Kız Sanat Okulunun (İnas Sanayi Mektebi) ve 1870'de Dârü'l-muallimât adıyla kız öğretmen okulunun açılmasıyla özellikle öğretmenlik ve ebelik-hemşirelik alanlarında kadın istihdamında önemli bir yer açıldı. Devam eden süreçte ilk anayasa Kanun-i Esasi'nin 1876'da ilan edilmesiyle erkek öğrencilerle birlikte kız öğrencilere de ilköğretimde zorunluluk getirilmesi söz konusu etkileşimin en önemli sonuçları arasında sıralanmaktadır. 1923 yılında Cumhuriyetin ilanı ile Türkiye'de gerçekleştirilen reformlar ve anayasal düzenlemelerle toplumsal değişimi hızlandıracak yapısal dönüşümler gerçekleştirilmiştir. Bu düzenlemelerle kadınlara eğitimden, iş hayatına, siyasetten, sanata birçok alanda yer alabilme hakları getirildi. Bu çerçevede Atatürk 23 Kasım 1923 tarihinde TBMM'de kadınların milletvekilleri

seçilmeleri hakkında şöyle söylemiştir: “*Büyük Türk kadını mesaimizde müşterek kılmak, hayatımızı onunla yürütmek, Türk kadını ilmi, içtimai hayatta erkeğe ortak, yardımcı yapmak lazımdır*” (Şenel, 2013, ss. 10-11; Kaymaz, 2010, s. 337).

Bir toplumda erkeğin ve kadının vatandaşlara sağlanan kaynaklara, fırsatlara ve haklara eşit olarak ulaşmada ve bunları istediği gibi kullanmada karşılaşılan eşitsizlik toplumsal cinsiyet eşitsizliği olarak nitelendirilmektedir. Bu durumun tersi ise toplumsal cinsiyet eşitliğini tarif etmektedir (Giddens 2008, s. 439). Ülkemizde 4 Ekim 1926 tarihinde kabul edilen Medeni Kanun kadının aile içerisindeki konumunu ve önemini artırmak suretiyle toplumsal statü bakımından yerini önemli oranda iyileştirmiştir. Aile kurumu içinde başlayan evlatlar üzerinde eşit hakka sahip olmak, velayet, ikametgâh tercihi ve boşanma gibi hakların sağlanmasıyla başlayan kadın erkek eşitliği süreci toplumsal cinsiyet ayrımının ortadan kaldırılmasına giden sürecin de önemli adımlarındandır (Coşkun, 2013, s. 83).

AB müktesebatına uyum sürecinde Türkiye’de demokratikleşme, kadın hakları ve temel özgürlükler konularında öteden beri yapılan ve 2005 yılından itibaren de hızlanarak devam eden çok sayıdaki reform çalışmaları ve köklü yapısal düzenlemeler Anayasal ve yasal düzeyde uygulamaya konulmuştur. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü sorumluluğunda 2005 yılı Türkiye-Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İş birliği Programı kapsamında başlatılan, “*Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Yaygınlaştırılması*” (Promoting Gender Equality) başlıklı proje bunlar içerisinde oldukça önemli bir adım olarak kabul edilmektedir (MFA, 2023).

Dünyada ülkeden ülkeye ya da bölgeden bölgeye kadının iş yaşamında edindiği yer birbirinden oldukça farklılık gösterebilmektedir. Fakat günümüzde kadının birçok ülkede istihdamda yer alma oranı hızla artış göstermektedir (Bilton vd., 2009, s. 311; Yerkes, 2010, s. 711). Türkiye’de de bu duruma paralel bir seyir görülmektedir. Türkiye’de 2015- 2021 yılları arasında gerçekleşen tarım-tarım dışı istihdamın dağılımı verilerine göre 2015 yılında kadının istihdam oranı tarımda %31,4, tarım dışında %68,6 iken 2021 yılına gelindiğinde bu oran tarımda %22,7’ye gerilemiş fakat tarım dışında %77,3’e yükselmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2021, s. 102). Görülmektedir ki Türkiye’de tarımda kadının istihdam oranı azalırken tarım dışı sektörlerde artmıştır. Bu sonuç Türkiye’de başta eğitim olmak üzere birçok sektörde gösterilen gelişmenin bir sonucu olarak kabul edilmelidir. Özellikle kadın istihdamında eğitim sektörünün etkinlik ölçümünü mikro düzeyde inceleyen çalışmalar ne kadar önemli ise toplumsal cinsiyet ve kadına şiddeti de içerisine alarak konuyu daha geniş perspektiften araştırmak da bir o kadar gerekli ve önemlidir. Zira ülkeler arasındaki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel dengesizliklerin en asgari seviyeye indirilmesi Türkiye’nin AB müktesebatına uyum sürecindeki en önemli hedefleri arasındadır. Bu çerçevede hazırlanan bu çalışmada AB ülkeleri ve Türkiye’de 2022 yılı verileri kullanılarak toplumsal cinsiyet ve kadına şiddetin eğitim ve iktisadi performans etkinliği üzerindeki rolü değerlendirilmektedir. Çalışmada örneklem kütlede yer alan ülkelerin araştırma yılında belirlenen girdi ve çıktılar çerçevesinde göreceli etkinliğin ölçülmesi ve etkin ülkelerle etkin olmayan ülkelerin etkinlik derecelerine göre kıyaslanması amaçlanmaktadır. Etkinlik ölçümünde VZA’nın girdi odaklı modelleri kullanılarak kapsamlı ölçümler yapılmıştır. Yapılan hesaplamalar ile etkisiz ülkelerin etkin üretim çizgisine ulaşabilmeleri için yapılması gereken hedef değerlerle referans ülkeler belirlenmiştir. Yapılan bu çalışmanın toplumsal cinsiyet, kadına şiddet, eğitim ve ekonomi konularında politika yapıcılara ilgili sektörlerde bulunan yöneticilere ve işgücüne önemli bilgiler sunması beklenmektedir.

2. Literatür taraması

Farklı gelir grubuna sahip ülkelerde eğitim seviyesi, istihdam oranı ve gelir grupları gibi faktörlerin çocuk yaşta evlilik oranı ve yaşam boyu şiddetin yaygınlığı üzerindeki beklenen etkilerine ilişkin önemli literatür bulunmaktadır. Yaşam boyu şiddetin yaygınlığının belirleyicileri genel olarak, eğitim seviyesi ve ekonomik faktörler olarak iki grupta ele alınmaktadır. Bu çalışmada da eğitim seviyesi göstergesi olarak yükseköğretime kayıt oranı, iktisadi performans göstergesi olarak ise GSYİH, istihdam oranı ve kadın milletvekili sandalye sayısı incelenmektedir. Teorik çerçevede girdi ve çıktılara ait literatür ayrı ayrı ele alınarak bu bölümde gösterilmiştir.

2.1. Eğitim seviyesi

Kadın ve erkeğin eğitim seviyesinin düşük olması şiddetin başlıca nedenlerinden birisidir (Fawole, 2008). Bu nedenle günümüzde yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu toplumsal cinsiyet ve kadına şiddetin azaltılmasında en önemli etkenler arasında kişilerin eğitim seviyesinin olduğunu göstermektedir. Becker'e göre eğitilmiş ebeveynler çocuklarının eğitimlerini destekleme, onları teşvik etme ve motivasyonu artırma konusunda diğer ebeveynlere göre çok daha etkilidir (1991; aktaran, Parkman, 1999). Buna göre eğitim kuşakları arasında önemli bir etkileşim unsuru olarak bir sonraki kültürel yapı üzerinde olumlu etkiler meydana getirmektedir.

Özgen ve Ufuk (2001), çalışmalarında eğitimin önemi ortaya konulmuştur. Çalışmaya göre gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeler sürdürülebilir demokratik düzeni tesis etmek, uygar nesiller yetiştirmek ve yenilik üretiminde öncü bir gelecek anlayışı merkezli kalkınmanın sağlanmasında ciddi adımlar atmaktadır. Bu adımların merkezinde ise eğitim sektörünün birincil ve en önemli çıktısı olarak kabul edilen beşerî sermaye gelmektedir. Kalkınma sürecine ciddi katkı sunan istihdamda kadının aldığı rolün yadsınamayacak büyük yeri vardır. Fakat çalışmada kadınların kalkınma sürecinde aldığı payın erkeklere oranla oldukça az olması kadınların eğitim imkânlarından istenilen seviyede yararlanamaması olmasından kaynaklandığı ortaya konulmuştur.

Eğitimle ilgili bir diğer çalışma ise Okulu ve arkadaşları (2005) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada da eğitim düzeyi yüksek olan kadınların şiddete daha az maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'de Elâzığ ili özelindeki çalışma sonucuna göre şiddete maruz kalan kadınların ortalama %77'sinin eğitim düzeyinin ilköğretim ya da altı olduğu saptanmıştır.

Gökkaya (2009), tarafından yapılan çalışmada kadına şiddetin fonksiyonları içerisinde eğitimle birlikte hukuksal, toplumsal, siyasal, ekonomik ve geleneksel yapı da önemli yer almaktadır. Bu yapılarda meydana gelen bozuklukların toplumsal cinsiyet ayrımını artıran dinamikleri harekete geçirmektedir.

Bhasina ve Ay (2003), çalışmasında, kadınların temel görevinin çocuk doğurmak, yetiştirmek, büyütmek, ev işi yapmak, hasta ve yaşlı bakımını üstlenmek vb. olarak belirlenmesi durumunun kadınlardaki eğitim durumunun ne olacağını belirlemiştir.

TÜİK İstatistiklerle Kadın, 2022 çalışmasında Türkiye'de cinsiyete göre bitirilen öğrenim kurumları oransal olarak ortaya konulmuştur. TÜİK tarafından yapılan bu çalışmaya ait veriler Tablo 1 ile gösterilmektedir.

Tablo 1

Cinsiyete göre bitirilen son öğrenim kurumu, 2010-2021 (%)

Yıl	İlkokul	İlköğretim	Ortaokul ve dengi	Lise ve dengi	Yüksekokul ve Fakülte	Yüksek Lisans	Doktora
Erkek							
2010	35,0	11,2	9,9	22,5	12,6	1,1	0,4
2011	32,6	13,8	8,5	23,2	13,9	1,2	0,4
2012	31,5	14,4	8,3	23,6	14,5	1,2	0,4
2013	30,2	15,2	8,0	23,0	15,7	1,4	0,4
2014	28,4	14,3	9,6	23,6	16,5	1,5	0,4
2015	27,5	13,7	9,6	23,7	18,1	1,6	0,4
2016	25,1	15,1	10,3	23,6	18,8	1,7	0,4
2017	24,1	15,8	10,0	23,9	19,0	2,1	0,5
2018	22,0	16,7	10,3	24,6	19,6	2,3	0,5
2019	20,5	13,1	14,3	25,4	20,1	2,4	0,5
2020	19,6	12,5	15,0	25,6	21,1	2,5	0,5
2021	18,9	11,5	14,9	26,8	21,6	3,0	0,5
Kadın							
2010	42,1	6,4	5,8	14,5	8,1	0,7	0,2
2011	40,7	8,4	5,3	15,0	9,1	0,8	0,2
2012	40,0	9,0	5,2	15,3	9,8	0,8	0,2
2013	38,9	9,7	5,1	14,9	11,0	1,0	0,3
2014	37,2	9,5	6,2	15,3	11,9	1,0	0,3
2015	36,2	9,3	6,0	15,7	13,3	1,2	0,3
2016	33,9	10,4	7,1	15,8	14,2	1,2	0,3
2017	33,0	11,1	6,9	16,0	14,7	1,6	0,3
2018	30,9	12,2	7,3	16,5	15,5	1,7	0,3
2019	29,4	9,7	10,7	17,5	16,3	1,9	0,3
2020	28,5	9,2	11,4	17,7	17,3	1,9	0,4
2021	28,0	8,7	11,3	18,5	18,1	2,4	0,4

Kaynak: TÜİK, ulusal eğitim istatistikleri veri tabanı, 2010-2021.

Tablo 1'e göre Türkiye'de kadın ve erkek için okul bitirme oranlarına bakılacak olursa ilköğretimde 2010 yılında erkek %11,2, kadın %6,4 iken 2021 yılına gelindiğinde erkek %11,5, kadın %8,7 olmuştur. İlköğretimde erkek ve kadın arasında 2010 yılında erkek lehine yaklaşık %5,0'e varan bir fark bulunurken 2021'e gelindiğinde erkek lehine olan fark %2,8' gerilemiştir. Bu durum kadının ilköğretim mezuniyet oranının önemli oranda arttığını göstermektedir. Diğer yandan Tablo 1'e lise ve dengi üzerinden bakıldığında 2010'da erkek ve kadın sırasıyla %22,5, %14,5 iken 2021'de sırasıyla %26,8, %18,5 olarak tespit edilmiştir. Lise ve denginde 2010 yılında kadın erkekten %8,0 oranında daha az iken bu oran 2021'e gelindiğinde %8,3 olmuştur. Görülmektedir ki dönemin başından sonuna kadar lise ve dengi okullaşma oranında kadın ve erkek arasında önemli bir değişme olmamış ve ilköğretimde yaşanan fark azalması burada yaşanmamıştır. Yüksekokul ve fakülte bazlı bakıldığında 2010'da erkek ve kadın sırasıyla %12,6, %8,1 iken 2021'de sırasıyla %21,6, %18,1 olarak tespit edilmiştir. Bu noktada 2010'da kadın erkekten %4,5 oranında az iken 2021'e gelindiğinde bu farkın %3,5'e gerilediği dikkati çekmektedir. Bu sonuçlarla kadının lise ve dengi okullaşma oranının dönemin başında da sonunda da erkeğe göre oldukça az seyretmesine rağmen kadının üniversiteye girme oranının erkeğe göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmaktadır. Tablo 1'e doktora mezunları açısından bakıldığında ise 2021 yılında erkek için %0,5, kadın için ise %0,4 olduğu görülmektedir. Bu noktada son öğrenim durumunda Türkiye'de doktora mezuniyeti açısından kadın ve erkek neredeyse başa baş seviyeye gelmiştir.

Dahlberg ve Potter (2001), çalışmalarında eğitimin ilk olarak aile kurumunda başladığı ve bunun da bireyin hayatı boyunca kendisine rehberlik ettiği görüşünü savunarak ailede başlayan eğitimin bireylerin ruh hali, psikolojik yapısı ve karakteri üzerinde diğer eğitimlere nazaran daha önemli etkilere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan çalışmaya göre bireyin şiddet davranışlarının temelinde

ebeveynlerin sorunlu olarak görülen davranışlarının olması ya da fiziksel rahatsızlığının olması gibi etkenler de gelmektedir.

Kabasakal ve Girli (2012), tarafından yapılan çalışma ile kadına yönelik şiddet algısı incelenmiştir. Çalışmada Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi'nde kayıtlı 298 üniversite öğrencisine yönelik anket yapılmıştır. Anket sonuçlarına göre özgürlük, eşitlik, statü vb. konularda kadın öğrencilerin kadın-erkek eşitliğini daha fazla önemsendiği ve ayrıca yaşam doyumu oranı ile aile içi şiddetin ters orantılı olduğu sonucuna varılmıştır.

2.2. Ekonomik durum

Ekonomik özgürlük bireylerin insanca yaşayabilmeleri için büyük öneme sahiptir. Kadını fakirleştirmek suretiyle birisine bağımlı hale getirmek, paranın kadın üzerindeki müeyyidesini artırarak kadına uygulanan farklı bir şiddet türünü ortaya çıkarmaktadır. Bu şiddet türü ise ekonomik şiddet olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik şiddetin devamında ise fiziksel şiddet gelmektedir (Fawole 2008; Xu vd., 2005).

İçli (1994), tarafından yapılan çalışma ekonomik şiddetin farklı iki yönünü ortaya koymuştur. Çalışmada kadın ya maddi açıdan erkeğe bağımlı kılınmak suretiyle ya da statü bakımından erkekten üstte olması nedeniyle şiddete maruz bırakılmaktadır. İlk durumda kadın maddi anlamda fakirleştirilerek erkek için tehdit unsuru olmaktan uzaklaştırılarak cinsiyet ayrımına tabi tutulur. Diğer durumda ise yüksek statü ile elde edilen maddi avantajların erkekten yüksek olması halinin bastırılması için fiziksel müdahaleler başlayarak kadına şiddet uygulaması devreye girer. Uluocak ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan çalışmada da tıpkı İçli'nin çalışmasındaki gibi kadına şiddetin iki aşamasından bahsedilmektedir. Uluocak ve arkadaşlarının çalışmasında İçli'den farklı olarak aşamalardan ilkinde zorla çalıştırma ikincisinde ise çalıştırılmaktan doğrudan alı koymak yer almaktadır. Her iki durumda da elde edilen ortak çıkarım kadının ruhsal ve fiziksel durumunda ciddi travmalar baş göstermesidir.

Bir diğer çalışma olan Gökkaya (2011), ekonomik şiddeti çeşitli açılardan ele alarak kadınlara karşı uygulanan ekonomik şiddet ile mücadelede yapılması gerekenler tartışılmıştır. Yapılan çalışmada elde edilen en önemli sonuç ekonomik şiddete maruz bırakılan kadına istihdam imkanları oluşturulmalıdır. Bununla birlikte kadın girişimcilere yönelik devlet ve/veya özel sektör desteklerinin sağlanması gerekmektedir.

Kadına yapılan ekonomik şiddet kadının insanca yaşayabilme olanaklarını engelleyerek kendi başına hayatını idame ettirebilmesini olanaksız hale getirmektedir (Lindhorst, vd., 2007, s. 819). Bu durum kadının özellikle istihdamda tam anlamıyla yer almasının önemini ortaya koymaktadır. Jacobsen (1994), nitel çalışmasında bu duruma dikkat çekerek kadının işgücü piyasasına katılımı için farklı yaklaşımları açıklamıştır. Bu yaklaşımlar Tablo 2 ile özetlenmiştir.

Tablo 2

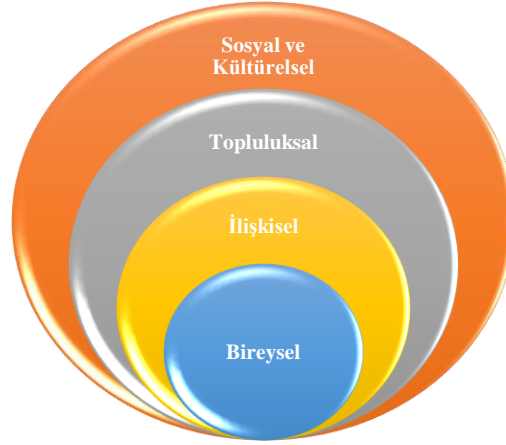
Kadının işgücü piyasasına katılımı yaklaşımları.

Yaklaşım	Özellik
Ekonomik kökenli işgücü piyasası kuramları	Kadının özneliği üzerinde durmaz.
Neo-klasik emek piyasası kuramı	İstihdamdaki kadın oranı ve ücret düzeyi kendi emeğinin kalifiye olma seviyesi doğrultusunda oluşturduğu marjinal verimlilik düzeyine bağlıdır.
Ayrımlaşmış emek piyasası kuramı	Kadın çoğunlukla ikincil (kayıt dışı) emek piyasasında düşük ücretle ve güvencesiz çalıştırılmaktadır.

Duruoğlu (2007), tarafından yapılan araştırmada Türkiye'deki emek piyasasında cinsiyetçi ücret ayrımı konusu incelenmiştir. Çalışma örnekleme Bursa'da Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyette bulunan 3 ayrı tekstil fabrikasında çalışan 1500 işçi içerisinde 150 işçi olarak belirlenmiştir. Seçilen işçilerin erkek ve kadın sayısı yarı yarıya belirlenmiştir. Örneklem seçimi basit rastlantısal tekniği ile

belirlenmiştir. Çalışma sonucunda sektörde çalışan kadın işçilerin erkek işçilerden daha az ücret aldığı ve cinsel ayrımcılığa dayanan istihdam politikaları uygulandığı tespit edilmiştir.

Casique ve Furegato (2006), çalışmalarında şiddeti anlamak için geliştirdikleri ekolojik model ile kadına şiddet faktörlerini belirlemişlerdir. Elde edilen model Şekil 1 ile gösterilmektedir.

Şekil 1. Şiddeti tanımlayan ekolojik model (Casique ve Furegato, 2006, s.955).

Şekil 1 kişilerin yaşam boyunca içerisinde bulunduğu farklı pozisyonları göstermektedir. 4 seviyede sınıflandırılan ekolojik model, insanların davranışlarını etkileyen faktörleri ve insanların şiddet eylemlerinin mağduru veya faili olma olasılıklarını artıran faktörleri analiz etmeyi sağlamaktadır. Şekil 1’de gösterilen 1. düzeyde kişinin biyolojik yapısı ile birlikte kişisel özellikleri yer almaktadır. Bu düzeyde kişilerin izlenebilir özellikleri (yaş, cinsiyet, eğitim, gelir) bulunmaktadır. Bu verileri ışığında kişilerin mental, ruhsal veya fiziksel bozuklukları hakkında önemli bilgiler elde edilmektedir. 2. düzeyde kişilerin özellikle aile, eş, diğer aile üyeleri ve arkadaşlar arasındaki ilişkileri bulunmaktadır. Bu düzeydeki ilişki ağlarından bir tanesinde oluşan şiddet eylemine tanıklık kişinin şiddet uygulama riskini artırmaktadır. 3. düzeyde kişinin mahalle, okul ve işyeri gibi sosyal ilişkilerin geliştirildiği topluluk bağlamları gözlenmektedir. Bu ortamlar şiddet riskini diğer ikisine göre daha fazla artırma potansiyeline sahiptir. Riskin artırıcı unsurları ise göç hareketleri, aşırı kalabalık nüfus, işsizlik ve uyuşturucudur. 4. düzey ise toplumun genel yapısına dair unsurlar barındırmaktadır. Bu düzeyde toplumun sosyal ve kültürel yapısı ya şiddeti artıracak ya da şiddeti engelleyecek temel fonksiyonlarla donatılmış olacaktır. Mesela bir toplumda silahlanma artarken diğer toplumda intiharın azalma eğiliminde olması toplumsal gruplar arasında ekonomik veya sosyal adaletin sürdürülmesine katkıda bulunan sağlık, ekonomi, eğitim ve sosyal politikaların etkinliğine bağlı olarak gerçekleşecektir.

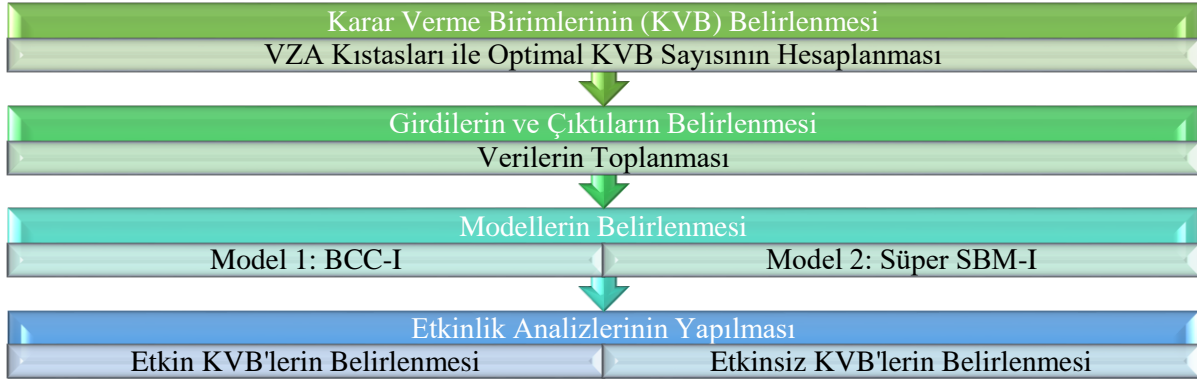
Akbaş ve Uyanık (2016), tarafından yapılan çalışma ile kadına şiddetin nedenleri, sosyal yapı ve toplumdaki bütün birey grupları üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Çalışma sonucunda kadına şiddetin önlenmesinde kadın erkek eşitliğinin tamamen sağlanması gerektiği bununla ilgili her türlü politika ve yasal önlemlerin uygulamaya alınması, özellikle yerel yönetimler tarafından çalışma hayatındaki kadının yerinin genişletilmesine dönük çalışmaların hızlandırılması ve ekonomik özgürlüğünün sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır.

3. Yöntem

Bir işletme açısından etkinlik kavramı mevcut üretim faktörleri ile belirlenen çıktı miktarı ile elde edilen çıktı miktarı arasındaki oran olarak tanımlanmaktadır. Etkin bir işletmede hedeflenen çıktıların fiili çıktılara oranlanması “1” olmalıdır. Bu değer 1’den küçük olmamalıdır. Aksi halde firma etkin olmayan üretim gerçekleştirmiş olacaktır. Teknik etkinlik ise en az kaynak kullanımı ile hedeflenen üretimi gerçekleştirme ya da belirlenen girdi seviyesiyle hedeflenenden daha fazla çıktı elde edebilmektir. Burada teknik olarak etkin olmak çıktılarından elde edilen faydanın artması anlamına gelmektedir (Dirik ve Şahin, 2020, s. 796; Yükçü ve Atağan, 2009, s. 4).

Teknik etkinliğin belirlenmesinde kullanılan en yaygın yöntem VZA'dır. VZA'nın modelleri ile etkinlik ölçümleri yapılarak karar verme birimlerinin (KVB) her birisi için etkin ve etkinsizlik dereceleri ortaya konulmaktadır. Böylece KVB'lerden her birisi için etkin olmaya yönelik yapılması gerekenler hakkında kıyaslamalı çıkarımlar yapılabilmektedir. Bu çalışmada kullanılan girdilerin istenmeyen değişken olması nedeniyle bu değişkenlerin kaynak (girdi) olarak azaltılmasının önemli olduğu görülmüştür. Bu nedenlerle teknik etkinliğin göreceli olarak belirlenmesi amacı çalışmada girdi odaklı (Input-I) ve girdiler ile çıktılar arasında artış ve azalışlarda sabit bir oranın bulunmaması ölçüğe göre değişken getirili (variable returns to scale - VRS) BCC modelinin tercih edilmesini gerekli kılmıştır (Thanassoulis v.d., 2012, s. 176).

Çalışmanın analizine ait akış şeması ve kullanılan modeller Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Çalışma analizi tasarımı ve akış şeması

3.1. Veri Zarflama Analizi (VZA)

VZA, ilk olarak Farrell (1957) tarafından ortaya atılan ve 1978 yılında Charnes ve diğerleri (CCR) ve 1984'te Banker ve diğerleri (BCC) tarafından KVB'lerin göreceli etkinliğini hesaplamak için geliştirilmiş lineer programla tabanlı parametrik olmayan bir yöntemdir. Bu yöntem birden fazla girdi ve çıktının bulunması halinde kıyaslamalı etkinlik için ihtiyatlı bir tahmin sunmaktadır (Sherman, 1982, s. 1; Charnes vd., 1997, s. 332). VZA'nın ekonometrik çalışmalarda önemli yer almasının temelinde üretim fonksiyonunun analitik formuyla ilgili herhangi bir varsayıma ihtiyaç duyulmaması bulunmaktadır. Bu yönüyle VZA firmalardan sektörler, şehirlerden bölgelere hatta ülkelere kadar çok farklı alanlarda kullanım örneklerine sahiptir. Bu nedenle bu çalışmada da ülkeler arasındaki etkinlik kıyaslamasında tercih edilen bir teknik olmuştur. VZA'da her bir KVB için etkinlik ölçümleri yapılarak tüm KVB'lerin en iyi üretim biçimi (girdi-çıkıtı bileşimi) doğrultusunda bir etkin üretim sınır çizgisi belirlenir. Belirlenen bu çizgide her bir KVB, girdi ve çıktı bileşimlerinin tamamını içine alacak şekilde oluşan kümenin elemanı olacak şekilde kısıtlanırlar. Diğer birimlerin etkinlik hesaplamaları ise belirlenen etkin üretim sınır çizgisine olan mesafeye göre hesaplanmaktadır. VZA'da etkinlik hesaplaması en temel olarak aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır (Banker vd., 1984, ss. 10781079; Seiford, 1997, s. 395; Kutlar vd., 2004, ss. 141-142; Bal, 2010, s. 37; Artan vd., 2017, s. 18; Talluri, 2000, ss. 8-9):

$$\frac{\text{Çıktıların Ağırlıklı Toplamı}}{\text{Girdilerin Ağırlıklı Toplamı}} = \frac{\sum_{i=1}^s u_i y_{iq}}{\sum_{j=1}^m v_j x_{jq}} \quad (1)$$

(1) numaralı denkleme göre;

$u_i, i = 1, 2, \dots, s$; i. çıktının ağırlığını,

$y_{iq}, i, q = 1, 2, \dots, s$; "q" birimden elde edilen ilk çıktıyı,

$v_j, j = 1, 2, \dots, m$; j. girdinin ağırlığını,

$x_{jq}, j, q = 1, 2, \dots, m$; "q" birimi tarafından tüketilen ilk girdiyi göstermektedir.

Yukarıdaki denklemden hareketle çalışmanın girdi odaklı BCC modeline ait formül aşağıda gösterilmektedir (Bolukçu, 2020, s. 64; Banker vd.,1984):

BCC-I modeli aşağıdaki gibidir

$$E_0 = \max \sum_{i=1}^s u_i Y_{iq} - u_0 / \sum_{j=1}^m v_j x_{jq}, \quad (2)$$

(2) numaralı denklem için kısıtlar;

$$\sum_{i=1}^s u_i Y_{iq} - u_0 / \sum_{j=1}^m v_j x_{jq} \leq 1 \quad i = 1, 2, \dots, n \quad j = 1, 2, \dots, m$$

$$v_j u_i \geq \varepsilon \quad q = 1, 2, \dots, s$$

VRS modelinde modele $u_0 = 0$ 'inci KVB'nin serbest işaretli değişkeni eklenmiştir. Bu durum ölçüğe göre değişken getiri varsayımını (VRS) oluşturmaktadır. VRS dual modelinde ağırlık (λ) toplamları 1'e eşittir. Buna göre aylak değişkenlerin yer aldığı VRS'nin Dual modeli;

$$\text{Min } \theta - \varepsilon (\sum_{i=1}^m s_i^- + \sum_{r=1}^s s_r^+), \quad (3)$$

Kısıtlar,

$$\sum_{j=1}^n x_{ij} \lambda_j - \theta x_{i0} + s_i^- = 0, \quad i = 1, 2, \dots, m$$

$$\sum_{j=1}^n y_{rj} \lambda_j - y_{r0} - s_r^+ = 0, \quad r = 1, 2, \dots, s$$

$$\sum_{j=1}^n \lambda_j = 1$$

$$\lambda_j, s_i^-, s_r^+ \geq 0 \quad r = 1, 2, \dots, s, \quad i = 1, 2, \dots, m, \quad j = 1, 2, \dots, n$$

VZA modelinin aylak değişkenler olduğunda ve girdi veya çıktılardan birinde istenmeyen değişkenlerin yer alması durumunda modelin çözümlenmesinde bazı sorunlarla karşılaşılabilir. Bu durumda kaynak fazlalığına karşılık çıktı eksikliğinin ölçümünde baz alınan aylak değişkenler göz ardı edilebilmektedir (Tone ve Tsutsui, 2009, s. 244). Etkin olan KVB'lerin etkinlik derecesinin, etkin olmayan birimlerin de etkisizlik derecesinin belirlenmesi amacıyla SBM modeli BCC modeline ilave olarak bu çalışmada modele eklenmiştir.

3.2. Süper etkinlik modeli (SBM)

Etkin birimlerin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmalarda değişkenlerden girdi ve çıktılar sayı olarak artıca standart VZA sonucunda "1" skoru elde eden KVB sayısı da artmaktadır. Bu durumda hangi KVB'nin etkinlikte diğerlerine göre daha avantajlı olduğunun bilinmesi güçleşmektedir. Bu sorunu ortadan kaldırmak için etkin KVB'lerin etkinlik düzeyinin belirlenmesi gerekir. Bu nedenle BCC ve CCR modellerine yeni bir model eklenmiştir. Andersen ve Petersen (1993), tarafından yapılan çalışma ile ortaya atılan ve Tone (2001), tarafından geliştirilmiş olan "süper etkinlik" modeli KVB'lerin etkin olma düzeyini belirleyerek her bir KVB üzerinde daha fazla bilgi sahibi olmayı kolaylaştırmıştır. Süper SBM modeli de tıpkı CCR ve BCC modellerinde olduğu gibi girdi (I) ya da çıktı (O) odaklı olarak hesaplanabilmektedir. Bu çerçevede BCC-I modelindeki gibi Süper SBM modeli de girdi (I) odaklı olarak tercih edilmiştir.

Süper SBM-I modeli aşağıdaki gibidir (Cooper vd., 2007, ss. 104-106):

$$\text{min} 1 - \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m \frac{s_i^-}{x_i^0}, \quad (4)$$

Öyle ki;

$$x_{i0} = \sum_{j=1}^n x_{ij} \lambda_j + s_i^- \quad \forall i = 1, 2, \dots, m$$

$$y_{r0} \leq \sum_{j=1}^n y_{rj} \lambda_j \quad \forall r = 1, 2, \dots, k$$

$$\lambda_j \geq 0 (\forall j), \quad s_i^- \geq 0 (\forall i), \quad (4)$$

Model 4, Model 3'ten farklı olarak içerisinde aylak değişken (s_i^-) içermektedir. Bu minvalde BCC modeline ilaveten Süper SBM modelinde aylak değişkenler KVB'lerin etkinlik skoruna dolaysız olarak tesir etmektedir.

4. Uygulama

Bu çalışma ile AB ülkeleri ve Türkiye’de toplumsal cinsiyet ve kadına şiddetin, eğitim ve ekonomik performans etkinliği üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmada 2022 yılı verileri kullanılarak ülkelerin etkinliği aynı anda BCC-I ve Süper SBM-I modelleri ile hesaplanarak sonuçlar karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir. Tüm modeller DEA Solver LV(v8) Excel uzantısı ile çözümlenmiştir. Analiz için belirlenen girdi ve çıktılara ve veri kaynaklarına ait bilgiler Tablo 3 ile gösterilmiştir.

Tablo 3

Analizde kullanılan girdi ve çıktılar

	Değişkenler (%)	Kaynak
Girdiler	Yaşam Boyu Şiddetin Yaygınlığı-YBŞ	OECD
	Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evlenme-ÇEZE	OECD
	Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla-GSYİH	OECD
Çıktılar	Kadınların İşgücüne Katılım Oranı-İO	OECD
	Kadınların Yükseköğretime Kayıt Oranı-YÖK	OECD
	Kadın Milletvekili Koltuk Oranı-KMKO	OECD

Tablo 3’te yer alan girdiler ve çıktılar bundan sonra kısaltmalarıyla anılacaktır.

Girdilerden;

YBŞ: *Hayatlarının bir döneminde yakın bir partnerden fiziksel ve/veya cinsel şiddet görmüş şiddete uğrayan kadınların yüzdesini ifade etmektedir.*

ÇEZE: *Evli, boşanmış, dul veya gayri resmi birliktelik içinde olan 15-19 yaş arası kız oranını ifade etmektedir.*

Çıktılardan;

GSYİH: *Belirli bir dönemde bir ülkede mal ve hizmet üretimi ile oluşturulan katma değer in standart ölçüsüdür. Bu nedenle, üretim gelirini ya da ithalat dışındaki nihai mal ve hizmetlere harcanan toplam tutarı da ölçmektedir.*

İO: *İstihdamda kadınların oranı. İşgücünün çalışma çağındaki kadın nüfusuna bölünmesiyle hesaplanır. Çalışma çağındaki nüfus, 15 ila 64 yaş arasındaki kişileri ifade eder. Bu gösterge, yaş gruplarına göre kırılımlı ve her yaş grubunun yüzdesi olarak ölçülür.*

YÖK: *Yükseköğretimde kadınların payı. Belirli bir yaştaki bu eğitim kademelerine kayıtlı öğrenci sayısının o yaştaki nüfus büyüklüğüne bölünmesiyle hesaplanan net kayıt oranları olarak ifade edilmektedir. Genel olarak, rakamlar kafa sayımlarına dayalıdır ve tam zamanlı ve yarı zamanlı eğitim arasında ayırım yapmaz.*

KMKO: *Parlamentonun ulusal alt veya tek meclislerinde kadınların payı. Toplam parlamenterlerin yüzdesi olarak ölçülür. Kadın bakanlar: başbakan yardımcıları ve bakanlar da dahil olmak üzere kadın bakanların payı. Bakanlık görevlerine sahip olduklarında başbakanlar/hükümet başkanları da dahildir. Başkan yardımcılığı ve hükümet veya kamu kurumlarının başkanları toplama dahil edilmemiştir.*

VZA’da girdi ve çıktılara yönelik ikili korelasyon ilişkisinin incelenmesi anlamlı değişken kümelerinin belirlenip belirlenmediğini ortaya çıkararak, araştırma içeriğine uygun olmayan değişkenlerin kullanılmasını önlemektedir. Korelasyon matrisinde girdiler ile çıktılar arasında düşük korelasyonun bulunmaması gerekmektedir (Okursoy ve Tezsürücü, 2014, s. 12). Aksi halde düşük korelasyona sahip değişkenler analiz dışında tutulmalı ya da aynı değişken yerine daha yüksek korelasyona sahip değişken analize eklenmelidir. Çalışma analizinde yer alan girdi ve çıktılara ait korelasyon katsayısı Tablo 4’te verilmektedir.

Tablo 4

Girdi ve çıktıların pearson korelasyon katsayıları*

	YBŞ	ÇE
GSYİH	0,16	0,39
İO	0,88	0,99
YÖK	0,77	0,93
KMVKO	0,42	0,89

* Korelasyon 0,01 düzeyinde anlamlıdır

Girdi ve çıktıların korelasyon katsayısına ait sonuçların gösterildiği Tablo 4'e bakıldığında en düşük korelasyon ilişkisinin GSYİH çıktısı ile YBŞ girdisi arasında hesaplandığı görülürken en yüksek ilişkisinin İO çıktısı ile ÇE girdisi arasında olduğu dikkati çekmektedir.

KVB sayısının belirlenmesinde VZA'nın üç temel şartı bulunmaktadır. Buna göre şayet KVB sayısı M, girdiler A, çıktılar B olarak ifade edilecek olursa, KVB sayısını belirlemede kullanılacak formüller aşağıdaki gibi gösterilmektedir (Cooper vd., 2006, ss. 22-31; Dyson vd., 2001, s. 249; Cooper vd., 2011, s. 30):

$$\text{Kıtas 1: } M \geq \max \{A+B+1\}, \text{ ise } M \geq 7$$

$$\text{Kıtas 2: } M \geq \max \{2 X (A+B)\} \text{ ise } M \geq 12$$

$$\text{Kıtas 3: } M \geq \max \{AXB, 3X (A+B)\} \text{ ise } M \geq \{8, 18\}$$

Araştırmada belirlenen KVB sayısı 28'dir. 28 KVB her üç kıstası karşılamaktadır. KVB'ler Tablo 5 ile gösterilmektedir.

Tablo 5

Analizde yer alan karar verme birimleri (KVB)

Sıra	KVB'ler	Sıra	KVB'ler
1	Almanya	15	İtalya
2	Avusturya	16	Kıbrıs
3	Belçika	17	Letonya
4	Bulgaristan	18	Litvanya
5	Çek Cumhuriyeti	19	Lüksemburg
6	Danimarka	20	Macaristan
7	Estonya	21	Malta
8	Finlandiya	22	Polonya
9	Fransa	23	Portekiz
10	Hırvatistan	24	Romanya
11	Hollanda	25	Slovak cumhuriyeti
12	İrlanda	26	Slovenya
13	İspanya	27	Türkiye
14	İsveç	28	Yunanistan

4.1. BCC-I analiz sonuçları

AB ülkeleri ve Türkiye'nin yer aldığı ve 2022 yılına ait verilerle yapılan analizde girdi odaklı olarak oluşturulan ilk modelimiz olan BCC çözümlenerek KVB'lerin teknik etkinlik dereceleri hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar ve Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

KVB'lerin BCC-I modeli ile elde edilen bulgular

KVB'leri	Skor	Öngörülen Ölçek Durumu	KVB'leri	Skor	Öngörülen Ölçek Durumu
Türkiye	0,409	Sabit	İrlanda	1	Sabit
Avusturya	1	Sabit	İtalya	1	Sabit
Belçika	1	Azalan	Letonya	0,6606	Sabit
Bulgaristan	0,7439	Sabit	Litvanya	0,7166	Sabit
Hırvatistan	1	Sabit	Lüksemburg	0,8757	Azalan
Kıbrıs	0,9479	Azalan	Malta	1	Sabit
Çek Cumhuriyeti	0,8531	Sabit	Hollanda	1	Sabit
Danimarka	1	Sabit	Polonya	1	Sabit
Estonya	0,7912	Sabit	Portekiz	0,9972	Azalan
Finlandiya	1	Azalan	Romanya	0,7778	Azalan
Fransa	0,7161	Azalan	Slovakya	0,833	Azalan
Almanya	0,9155	Azalan	Slovenya	1	Sabit
Yunanistan	1	Azalan	İspanya	1	Sabit
Macaristan	0,7909	Sabit	İsveç	1	Sabit
Ortalama Skor = 0,8939					

Tablo 6'ya göre "1" skoru elde ederek teknik etkin olan on dört karar birimi Avusturya, Belçika, Hırvatistan, Danimarka, Finlandiya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Malta, Hollanda, Polonya, Slovenya, İspanya ve İsveç olmuştur. Teknik etkin olan bu ülkeler etkin üretim çizgisi üzerinde yer almaktadır. Teknik etkin olmayan ülkelere nisbi olarak Kıbrıs (0,9479) ve Portekiz'in (0,9972) almış olduğu skorlarla etkin üretime en yakın yerde faaliyet gösterdiği görülmektedir. Diğer yandan Türkiye, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Fransa, Almanya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Portekiz, Romanya ve Slovakya'nın teknik etkinsiz olarak hesaplandığı görülmektedir.

Tablo 6'dan Belçika, Finlandiya ve Yunanistan'ın teknik etkin olmasına rağmen ölçek yapısı itibarıyla azalan olduğu görülmektedir. Buna göre bu üç ülkede her bir birimlik girdi başına bir birimden daha az çıktı üretildiği görülmektedir. Diğer yandan hem etkinsiz olup hem de azalan ölçekte üretim yapan ülkeler de bulunmaktadır. Bu ülkeler Kıbrıs, Fransa, Almanya, Lüksemburg, Portekiz, Romanya ve Slovakya olarak görülmektedir. Azalan ölçekte olan ülkelerin ve bunula birlikte etkin olmayan ülkelerin BCC-I modeline göre cari verileri ile mukayeseli olarak belirlenen hedef verileri kapsamında girdi ve çıktıları için yapılması gereken iyileştirme önerileri Tablo 7'de gösterilmektedir. Tablo 7 ile gösterilen projeksiyonlar VZA'da Potansiyel İyileştirme (Pİ) olarak adlandırılmaktadır. Pİ, etkinlik hesaplamaları sonucunda görece etkinsiz olan KVB'lerin girdi ve çıktılarına ait iyileştirmeleri yüzde olarak ortaya koymaktadır. Pİ değerinin belirlenmesi için geliştirilen matematiksel formül ise aşağıdaki şekilde gösterilmektedir (Cooper vd., 2007, s. 99):

$$PI(\%) = \frac{Hedef - Gerçekleşen}{Gerçekleşen} \cdot 100 \quad (5)$$

Yukarıdaki formülle hesaplanan Pİ değeri önündeki eksi (-) veya artı (+) işaretine göre KVB'lerin girdi ve çıktılarında yapılacak iyileştirmelerin yönünü belirlemektedir. (+) olan Pİ değeri ilgili girdi

ve/veya çıktının artırılması, (-) olarak belirlenen Pİ değeri ise girdi ve/veya çıktının azaltılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada girdi olarak kullanılan YBŞ ile ÇEZE değişkenleri (%) olarak ölçülmüştür. Potansiyel iyileştirme de yüzde değişim gösterdiği için Pİ skoru yüzde değişimin yüzde değişimi olarak hesaplanacaktır. Bu nedenle Tablo 7’de mevcut ve hedeflenen değerler gösterilmiş, yorumlamalarda bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir.

Tablo 7

BCC modeline göre KVB'lere ait girdi (I) değişkenleri için belirlenen projeksiyonlar

KVB	Skor	YBŞ (%)		ÇEZE (%)	
		Veri	Hedef	Veri	Hedef
Türkiye	0,409	32	13,0866	4,8	1,96298
Avusturya	1	15	15	2,8	2,8
Belçika	1	22	21,9999	2,2	2,19999
Bulgaristan	0,7439	19	14,134	1,8	1,33901
Hırvatistan	1	13	13	2	2
Kıbrıs	0,9479	16	15,1664	3,2	1,90942
Çek Cumhuriyeti	0,8531	22	18,7679	0,2	0,17062
Danimarka	1	23	23	0,1	0,1
Estonya	0,7912	21	16,6161	0,3	0,23737
Finlandiya	1	23	22,9994	0,3	0,29999
Fransa	0,7161	22	15,7543	2,8	2,00509
Almanya	0,9155	21	19,2265	0,3	0,27466
Yunanistan	1	18	18	1,9	1,9
Macaristan	0,7909	19	15,0272	0,8	0,63273
İrlanda	1	16	16	0,3	0,3
İtalya	1	16	16	0,2	0,2
Letonya	0,6606	25	16,5154	0,6	0,39637
Litvanya	0,7166	22	15,7652	0,6	0,42996
Lüksemburg	0,8757	20	17,5147	0,4	0,35029
Malta	1	17	17	0,5	0,5
Hollanda	1	21	21	0,1	0,1
Polonya	1	13	13	1,2	1,2
Portekiz	0,9972	18	17,95	0,7	0,69805
Romanya	0,7778	18	13,9995	6,8	1,98003
Slovakya	0,833	18	14,9932	1,1	0,91625
Slovenya	1	18	18	0,2	0,2
İspanya	1	15	15	4	4
İsveç	1	21	21	0,3	0,3
Ortalama	0,8939	19,4286	16,9827	1,4464	1,0501

Tablo 7’ye göre YBŞ girdisinde etkin olan KVB’lerde veri-hedef değerinin eşit olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu durumda girdilerde göreceli olarak değişiklik yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Diğer yandan etkinsiz olarak belirlenen KVB’lerden YBŞ’de en yüksek veri-hedef değer değişikliği Türkiye için %32-%13,0866 olarak belirlenirken en az veri-hedef değer değişikliği ise %18-%17,95 ile Portekiz için belirlenmiştir. Buna göre Türkiye’de YBŞ girdisinin tüm KVB’lerden daha fazla azaltılması gerektiği görülmektedir. YBŞ girdisinin veri-hedef değer değişikliği en yüksek ikinci sırada görülen ülkesi ise %22-%15,7652 ile Letonya olarak hesaplanmıştır.

İkinci girdi olan ÇEZE'ye Tablo 7'den bakılacak olursa Romanya'nın %6,8 olan veri değeri için %1,98003 hedef değeri hesaplandığı, bunun da en yüksek iyileştirme değeri olduğu görülmektedir. Bu durumda 28 ülke içerisinde Romanya'nın çocuk yaşta ve zorla evlendirme girdisini tüm KVB'lerden daha fazla oranda azaltması gerekmektedir. Romanya'dan sonra ikinci sırada %4,8-%1,96298 veri-hedef değer değişikliği ile Türkiye görülürken 3. sırada YBŞ'de %3,2-%1,90942 ile oldukça az veri-hedef değer değişikliği alan Kıbrıs'ın yer aldığı dikkati çekmektedir. ÇEZE'de en düşük veri-hedef değer değişikliği %0,2 ile Portekiz için belirlenmiştir. Tablo 7'de Portekiz'in hem YBŞ hem de ÇEZE'de en düşük veri-hedef değer değişikliği aldığı dikkati çekmektedir.

BCC-I modeline göre etkin olmayan KVB'lerin etkin üretim çizgisine ulaşması için hangi KVB'leri kendisine referans olarak alması gerektiği belirlenmiştir. Etkin olmayan KVB'lerin referans birimleri Tablo 8 ile gösterilmektedir. Tablo 8'de ayrıca etkin birimlerin referans olma sıklığı tablonun altında gösterilmiştir.

Tablo 8

Referans KVB'ler ve referans olma dereceleri

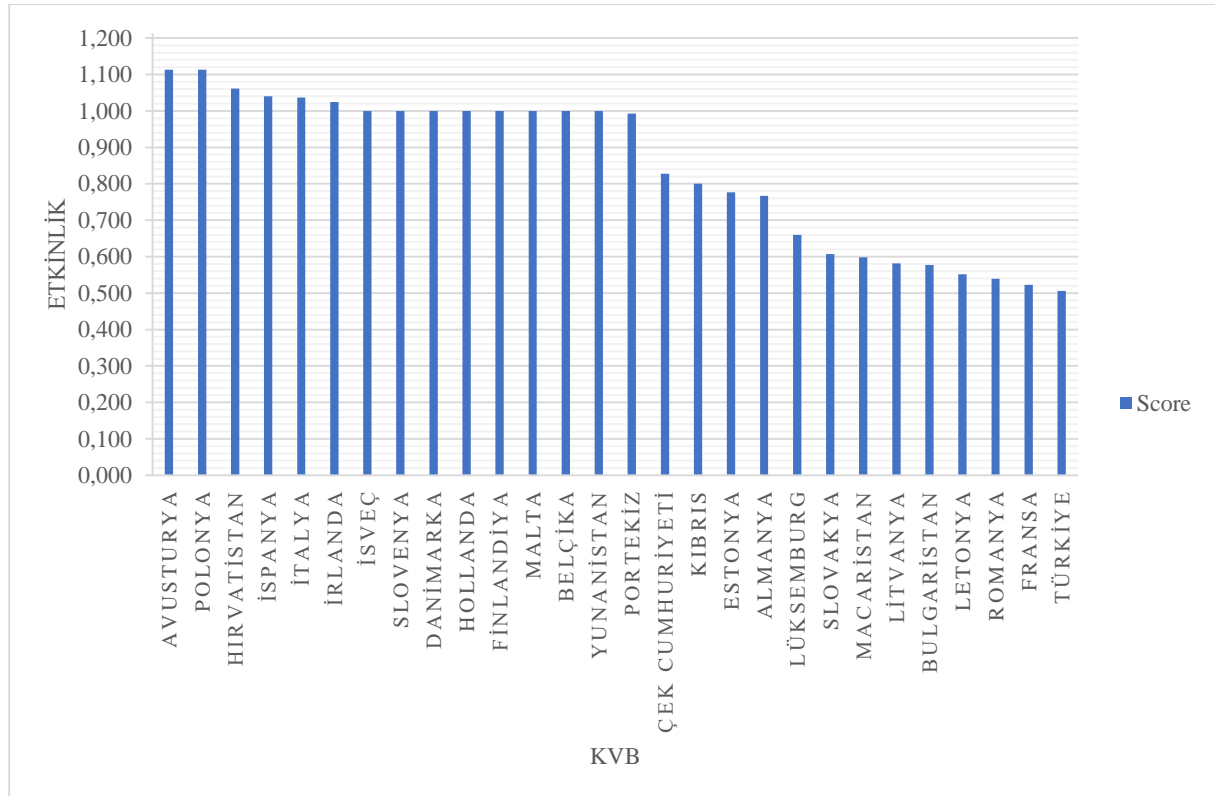
KVB	Sıklık	Skor	Referans KVB'ler			
Türkiye	-	0,409	Hırvatistan	İrlanda	Malta	
Bulgaristan	-	0,743	Hırvatistan	İrlanda	İtalya	
Kıbrıs	-	0,947	Hırvatistan	Yunanistan	Slovenya	
Çek Cumhuriyeti	-	0,853	İrlanda	İtalya	Hollanda	Slovenya
Estonya	-	0,791	İrlanda	İtalya	Hollanda	
Fransa	-	0,716	Avusturya	Hırvatistan	Polonya	Slovenya İspanya
Almanya	-	0,915	İrlanda	Hollanda	Polonya	İsveç
Macaristan	-	0,790	Hırvatistan	İrlanda	İtalya	Polonya
Letonya	-	0,660	Hırvatistan	İrlanda	İtalya	Polonya Slovenya
Litvanya	-	0,716	İrlanda	Polonya	Slovenya	
Lüksemburg	-	0,875	İrlanda	İtalya	Polonya	İsveç
Portekiz	-	0,997	Avusturya	Danimarka	İtalya	Slovenya İsveç
Romanya	-	0,777	Hırvatistan	Yunanistan		
Slovakya	-	0,833	Hırvatistan	Yunanistan	İrlanda	Malta Polonya
Slovenya	(7)	1	Slovenya			
İspanya	(2)	1	İspanya			
İsveç	(4)	1	İsveç			
Avusturya	(3)	1	Avusturya			
Belçika	(1)	1	Belçika			
Hırvatistan	(9)	1	Hırvatistan			
Danimarka	(2)	1	Danimarka			
Finlandiya	(1)	1	Finlandiya			
Yunanistan	(4)	1	Yunanistan			
İrlanda	(11)	1	İrlanda			
İtalya	(8)	1	İtalya			
Malta	(3)	1	Malta			
Hollanda	(4)	1	Hollanda			
Polonya	(8)	1	Polonya			

Tablo 8'e göre etkin olan KVB'ler kendisine referans olmakla birlikte etkin olmayan KVB'ler için de referans olmuştur. Tablo 8'e göre etkin olup en çok referans olan ülke kendisiyle birlikte on bir defa ile İrlanda olarak belirlenmiştir. İrlanda'yı dokuz defa ile Hırvatistan ikinci sırada takip ederken, Polonya ve İtalya ise sekiz defa ile üçüncü sırada takip etmiştir. Bu ülkeler aynı zamanda Süper SBM-I

modelinin çözümlenmesi ile elde edilen ve aşağıda gösterilen Tablo 8’de etkinlik skoru “1” değerinin üzerinde olan ülkeler olarak görülmektedir. Bu sonuç etkin olup da bazı ülkelerin neden diğerlerinden fazla referans olduğunu da açıkça göstermektedir. Diğer yandan etkin olmayıp kendisine en fazla referans alan ülkeler ise Fransa, Letonya, Portekiz ve Slovakya olarak görülmektedir. Fransa için Avusturya, Hırvatistan, Polonya, Slovenya, İspanya, Letonya için Hırvatistan, İrlanda, İtalya, Polonya, Slovenya, Portekiz için Avusturya, Danimarka, İtalya, Slovenya, İsveç ve Slovakya için Hırvatistan, Yunanistan, İrlanda, Malta ve Polonya referans olmuştur. Türkiye’nin referans aldığı ülkeler ise Hırvatistan, İrlanda ve Malta olmuştur.

4.2. Süper SBM-I analiz sonuçları

Çalışmanın ikinci modeli olan Süper SBM-I’nın çözümlenmesi ile elde edilen etkinlik skorları, etkin birimlerin etkin olma dereceleri ve KVB’lerin göreceli etkinlik sıralaması Grafik 1 ile gösterilmiştir. Grafik 1’den analize katılan AB ülkeleri ve Türkiye için etkinlik dereceleri hakkında detaylı bilgi elde edilmektedir. Buna göre etkin ülkelerden “1” skorunun üzerinde olan ülkelerin etkinlik derecelerinin en iyi düzeyde olduğu ve bu nedenle bu ülkelere ait uygulama stratejilerinin daha dikkatle takip edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Grafik 1’e göre etkin olan on dört KVB’den altısı “1” skorunun üzerinde görülmektedir. Bu KVB’ler Avusturya, Polonya, Hırvatistan, İspanya, İtalya ve İrlanda’dır. Bunların dışında etkin olan İsveç, Slovenya, Danimarka, Hollanda, Finlandiya, Malta, Belçika ve Yunanistan’ın “1” skoru aldığı görülmektedir. Grafik 1’e göre etkin olmayan KVB’ler ise etkinsizlik sırasına göre Portekiz, Çek Cumhuriyeti, Kıbrıs, Estonya, Almanya, Lüksemburg, Slovakya, Macaristan, Litvanya, Bulgaristan, Letonya, Romanya, Fransa ve Türkiye şeklinde sıralanmaktadır. Grafik 1 ile görülmektedir ki KVB’ler etkinlik derecelerine göre kategorize edilmekte ve her biri kendi kategorisinde ölçümlenerek sıralanmaktadır. Bu sıralama ile KVB’lerin girdi ve çıktı bileşimlerinin davranışsal değişiklikleri hakkında önemli çıkarımlar yapılabilmektedir.

Şekil 3. Süper SBM-I modeli teknik etkinlik skorları

BCC-I modelinin çözümlenmesi ile elde edilen etkinlik skorlarının Süper SBM-I modeli ile kıyaslanması amacıyla modellerden elde edilen ölçüm sonuçları Tablo 9’da bir arada olacak şekilde gösterilmiştir. Böylece Tablo 9’dan her iki modelde elde edilen değerler ve etkin üretim çizgisinde olma derecesi ve bu çizgiye yakınlık ya da uzaklıkta her bir KVB için karşılaştırma yapılabilmektedir.

Tablo 9

KVB'lerin süper SBM-I ve BCC-I modelleri ile elde edilen bulgular

Süper SBM-I			BCC-I		
Sıra	KVB	Skor	Sıra	KVB	Skor
1	Avusturya	1,113	1	Avusturya	1,000
2	Polonya	1,113	1	Belçika	1,000
3	Hırvatistan	1,061	1	Hırvatistan	1,000
4	İspanya	1,040	1	Danimarka	1,000
5	İtalya	1,037	1	Finlandiya	1,000
6	İrlanda	1,024	1	Yunanistan	1,000
7	İsveç	1,000	1	İrlanda	1,000
7	Slovenya	1,000	1	İtalya	1,000
7	Danimarka	1,000	1	Malta	1,000
7	Hollanda	1,000	1	Hollanda	1,000
7	Finlandiya	1,000	1	Polonya	1,000
7	Malta	1,000	1	Slovenya	1,000
7	Belçika	1,000	1	İspanya	1,000
7	Yunanistan	1,000	1	İsveç	1,000
15	Portekiz	0,992	15	Portekiz	0,997
16	Çek Cumhuriyeti	0,827	16	Kıbrıs	0,948
17	Kıbrıs	0,801	17	Almanya	0,916
18	Estonya	0,777	18	Lüksemburg	0,876
18	Almanya	0,767	19	Çek Cumhuriyeti	0,853
20	Lüksemburg	0,660	20	Slovakya	0,833
21	Slovakya	0,607	21	Estonya	0,791
22	Macaristan	0,598	22	Macaristan	0,791
23	Litvanya	0,582	23	Romanya	0,778
24	Bulgaristan	0,578	24	Bulgaristan	0,744
25	Letonya	0,551	25	Litvanya	0,717
26	Romanya	0,540	26	Fransa	0,716
27	Fransa	0,523	27	Letonya	0,661
28	Türkiye	0,506	28	Türkiye	0,409

Tablo 9, hem Süper SBM-I hem de BCC-I modelleri ile hesaplanan etkin ve etkin olmayan birimleri göstermekle birlikte her bir KVB'nin etkinlik derecesini en etkin olandan en az etkin olana göre sıralayacak şekilde oluşturulmuştur. Buna göre BCC-I modelinde etkin olup ilk 14 sıra içerisinde rastgele olarak bulunan Avusturya, Polonya, Hırvatistan, İspanya, İtalya ve İrlanda'nın Süper SBM-I modelinde aldığı 1 üzeri etkinlik skorları ile ilk altı sırada yer aldığı anlaşılmaktadır. Burada görülmektedir ki etkin olan Avusturya ya da İspanya diğer etkin olan Danimarka'dan ya da Yunanistan'dan daha etkin konumda bulunmaktadır. Etkinlik derecesindeki artış veya azalışın her bir KVB açısından net olarak görülebildiği Tablo 9 aynı zamanda etkinsizlik sıralamasını da göstermektedir. Buna göre etkin olmayan ülkelerin sıralamalarında da bazı değişiklikler olduğu görülmektedir. Tablo 9'a göre en düşük etkinlik değerine sahip olup son 3 sırada yer alan ülkelerin Romanya, Fransa ve Türkiye olduğu dikkati çekmektedir. Hâlbuki BCC-I skorunda son 3 sırada sırasıyla

Fransa, Letonya ve Türkiye görülmektedir. Fakat buradan Süper SBM-I sonucuna göre Letonya'nın Romanya'ya göre daha etkin olduğu görülmektedir. Bu durumda Letonya ve Romanya için yapılması gereken Pİ değerleri ve referans KVB durumları bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Etkinlik değerlerinin gösterildiği Tablo 9'a en etkin olan ülkeler açısından bakıldığında ise Avusturya'nın "1,113" skoru ile teknik etkinlik skorunda en üst sırada yer aldığı görülmektedir. BCC-I'da "1" skoru alan KVB'lerden İsveç'in de Süper SBM-I modelinde kendi kategorisinde en üst sırada yer aldığı görülmektedir. Tablo 9'dan görülmektedir ki Süper SBM-I modeli ilk altı sırada en etkin ülkeler sıralanma ve yedinci sıradan itibaren 15. sıraya kadar etkin ülkeler sıralanmaktadır. Buna göre "1" skorundaki KVB'lerin tamamı 7. sırayı paylaşmaktadır. 7. sıra kategorisinde yer alan KVB'lerin de kendi içerisinde yukarıdan aşağıya doğru sıralandığı görülmektedir. Buna göre Tablo 9'dan "1" skorunda olup da en alt sırada olan etkin birimin Yunanistan olduğu görülmektedir.

5. Sonuç ve değerlendirme

Çağımızın dünya çapındaki sosyal sorunlarının başında gelen kadına şiddet, temelinde eğitim hizmetleri ve istihdama erişim, ekonomik bağımsızlık ve cinsiyete dayalı iş bölümü gibi konuları barındırmaktadır. Bu çalışmanın amacı kadına şiddet ve toplumsal cinsiyet ayrımında eğitim ve iktisadi performans etkinliğini AB'ye üye ülkeler ve aday ülke Türkiye'de kıyaslamalı olarak belirlenmesidir. Bu amaçla çalışmada uygulanan analiz için oluşturulan her iki modelin (BCC-I ve Süper SBM-I) çözümlenmelerine göre Avusturya, Belçika, Hırvatistan, Danimarka, Finlandiya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Malta, Hollanda, Polonya, Slovenya, İspanya ve İsveç teknik etkin ülke olmuştur. Bu ülkelerin eğitim ve iktisadi performans üretim sürecinde diğer KVB'lere kıyasla beklenen hedeflere ulaşmada ve çıktılarında beklenen sonuçlara ulaşmada daha başarılı olduğu kabul edilmektedir. Diğer yandan Türkiye, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Fransa, Almanya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Portekiz, Romanya ve Slovakya'nın "1" skorunun altında hesaplanarak teknik etkinsiz olduğu saptanmıştır.

BCC-I modelinde ortalama etkinlik skorları "0,8939" olarak tespit edilmiştir. Süper SBM-I modelindeki ortalama etkinlik skorları ise "0,8488" olarak saptanmıştır. Modellerden ikisinde de YBŞ'nin potansiyel iyileştirmesinde en yüksek değer Türkiye için hesaplanırken ÇEZE'de, BCC-I modelinde Romanya, Süper SBM-I modelinde ise Romanya ve Fransa için birlikte hesaplanmıştır.

Çalışmada BCC-I ve Süper SBM-I modelleri arasında hem anlamlı hem de yüksek bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca iki model arasındaki bağlantının monoton olduğu da anlaşılmaktadır. Bu yönüyle çalışmada kullanılan Süper SBM-I modelinin KVB'lerin etkinlik durumunu yorumlamada önemli bir rolü olduğu görülmüştür.

Etkinlik skorları açısından bakıldığında her iki modelde de etkin olan ve olmayan KVB sayısı eşit olarak belirlenmiştir. Burada ayırt edici durum ise birimlerin etkinlik derecesi olmuştur. Başka bir ifadeyle Süper SBM-I modeli ile etkin olan ülkelerin kendi aralarındaki sıralaması ortaya konulmuştur. Özellikle etkin birimlerin etkinlik derecesinin bilinmesi girdi ve çıktılar üzerinde kıyaslamalı yorum yapmayı kolaylaştırarak etkin olmayan birimler için politika önerilerini daha etkili hale getirmektedir. Çalışmada etkin olan ülkelere göre Avusturya Süper SBM-I modeline göre "1,113" skoru almıştır. Bu skorla etkin birimlerin en üstünde yer almaktadır. Avusturya'nın girdi ve çıktılarına bakıldığında İO (%74) ve KMKO (%41) çıktıların oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu çıktıları sırasıyla %15 ve %2,8 oranlarındaki YBŞ ve ÇEZE girdileriyle elde eden Avusturya, girdilerde tüm ülke ortalaması olan YBŞ'de %19,43 ve ÇEZE'de %1,45 değerlerinin altında kalmayı başarmıştır. Fakat dikkat edilecek olursa Avusturya, özellikle YBŞ göstergesinde ortalamanın çok altında kalmamıştır. Arada yaklaşık %4'lük fark olmasına rağmen Avusturya'nın etkinliğini sağlayan unsurun tüm ülke ortalaması %68,73 olan İO ile %4,93 olan GSYİH olduğu görülmektedir. Buna göre Avusturya'da etkinliğin en önemli kaynağı kadın istihdam oranının yüksek olması ve diğer yandan GSYİH çıktısının ortalamanın üzerinde olmasıdır. Avusturya'nın etkinliğindeki başarısını devam ettirmesi YBŞ'sini azaltması ve aynı zamanda ortalamanın (%61) altında olan YÖK oranını (%54) artırmasına bağlıdır. Avusturya'yı takiben sırasıyla Polonya, Hırvatistan, İspanya, İtalya ve İrlanda etkin üretim çizgisinde üst sırada yer almaktadır. Ayrıca bu ülkeler etkin olmayan ülkeler için en fazla referans olan ülkeler olmuştur. Bunlar içerisinde en yüksek referans olma durumuna sahip olan ülke toplamda 11 defa ile İrlanda olarak belirlenmiştir. İrlanda'nın ÇEZE değeri analize katılan tüm ülke ortalamalarından %1,13 daha az olup %0,3'tür. İrlanda'nın

çıktılarından GSYİH, İO ve YÖK değerleri ortalamadan sırasıyla %0,37, %5 ve %7,39 daha yüksek olup KMVKO değeri ise ortalama değerdedir. İrlanda tarafından elde edilen bu başarı kendisini kıyaslamalı olarak aralarında Türkiye'nin de yer aldığı birçok ülke için referans ülke haline getirmiştir. Referans olma bakımından İrlanda'yı 9 defa ile Hırvatistan, ardından 8'er defa ile İtalya ve Polonya takip etmektedir. En az referans olan ülke ise Finlandiya olmuştur. Finlandiya'da YBŞ girdisinin ortalamasının üzerinde olması ülkenin çıktılarda oldukça başarılı olmasına rağmen referans olma sıklığını en aza indirmiştir. Buradan da Finlandiya'nın özellikle YBŞ girdisini azaltacak politikalar geliştirmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Teknik etkin ülkelerin etkin üretim çizgisinde yer almaya devam etmesi için mevcut politikalarını sürdürmesi ve bununla birlikte etkinlik derecesini yukarıya çıkarmayı engelleyecek tüm göstergelerini revize edecek stratejiler geliştirmeye devam etmelidirler.

Diğer yandan bulgulara etkin olmayan ülkeler açısından bakıldığında hem BCC-I hem de Süper SBM-I modelinde sırasıyla elde ettiği 0,997 ve 0,992 skorlarla en üst sırada bulunan Portekiz dikkati çekmektedir. Portekiz bu nedenle hemen hemen etkin üretim çizgisinin üzerinde bulunmaktadır. Bu yönüyle Portekiz'in de etkin ülkeler içerisinde olduğu kabul edilebilir. Çalışmada BCC-I modeli ile belirlenen etkin olmayan ülkeler ikinci modelimiz olan Süper SBM-I modelinin çözümlenmesi ile kendi aralarında en az etkin olana doğru sıralanmıştır. Buna göre Çek Cumhuriyeti ve Kıbrıs'ın etkin üretime Portekiz'den sonra en yakın yerde olduğu anlaşılmaktadır. Bu ülkelerden Çek Cumhuriyeti için YBŞ'yi, Kıbrıs'ın ise ÇEZE girdisini azaltacak politikaları öncelikli olarak geliştirmesi gerekmektedir. Portekiz'in ise özellikle İO ve KMVKO çıktılarını artıracak önlemler alması gerekmektedir. Süper SBM-I modeline göre etkin üretim çizgisinden en uzak konumda yer alan 3 ülke Romanya, Fransa ve Türkiye'dir. Bu ülkelerden Romanya için Hırvatistan ve Yunanistan, Fransa için Avusturya, Hırvatistan, Polonya, Slovenya ve İspanya, Türkiye için ise Hırvatistan, İrlanda ve Malta referans ülkeler olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına Türkiye açısından bakıldığında etkinsiz olmanın başlıca nedeni olarak girdilerin her ikisinde de (YBŞ ve ÇEZE) KVB'lerin ortalama değerlerine göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'nin etkin ülkeler grubunda yer alabilmesi için kendisine referans edilen ülkeler (Hırvatistan, İrlanda ve Malta) doğrultusunda yapısal dönüşümleri gerçekleştirecek adımları atması gerekmektedir. Referans ülkeler doğrultusunda Türkiye'de YBŞ ve ÇEZE girdilerinin azaltılmasına yönelik hesaplamalar oluşturulmuştur. Bu doğrultuda Türkiye'nin özellikle İO, YÖK ve KMVKO değerlerini artıracak politikaları gerçekleştirmesi gerekmektedir.

YBŞ ve ÇEZE'nin azaltılmasına yönelik yapılması gerekenleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Buna göre, ilk olarak bireyin kendisi ve bir başkasına (hemsini ve karşı cinsi) şiddet eylemini oluşmadan önlemeye yönelik bilinçlendirme eğitimlerinin her sınıfta verilmesi gerekmektedir.

Konuyla ilgili suç tanımının daha da net hale getirilerek her ne sebeple olursa olsun hem kız hem de erkek çocuğunun yasal sınırların altında evlendirilemeyeceği bilinci topluma kazandırılmalıdır.

Kadınların daha geniş çaplı sektörlerde yer almasına yönelik daha fazla yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Evlenecek olan bireylere ve ailelerine evlilik eğitimi adı altında eğitimler verilmeli ve bu eğitimler sonunda uygun görülen bireylere evlilik sertifikası verilmelidir. Evlilik sertifikası, evli çiftlerin evliliklerinin ilk yılında sonra beşinci yılında ve sonra onuncu yılında olacak şekilde verilecek tekâmül eğitimlerle yenilenmelidir.

Diğer yandan devlet tarafından evlilik öncesinde her iki cins de rehberlik hizmeti verilmeli ve bu hizmet evlendikten sonra da belirli dönemlerle yenilenmelidir.

Elde edilen bulgularla ülkelerde eğitim yatırımları ve iktisadi performans etkinliğinde kadına şiddet ve toplumsal cinsiyet göstergelerinin etkili olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca çalışmanın sonuçları BCC ve Süper SBM modelleri arasında anlamlı ve yüksek düzeyde ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmada elde edilen sonuçların VZA uygulaması için belirlenen girdi-çıktılar ile yıl bazlı olarak üretildiği unutulmamalıdır. Bu nedenle farklı değişkenler, dönemler ve metodlar kullanılarak oluşturulacak modeller ile geliştirilecek yeni çalışmaların gelecek araştırmalar ve ülkelere yönelik oluşturulacak yeni politika önerileri için önemli bir kaynak olacaktır.

Yazar beyanı**Araştırma ve yayın etiği beyanı**

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik kurul onayı

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yazar katkıları

Çalışma tek yazarlıdır.

Çıkar çatışması

Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek beyanı

Bu çalışma için herhangi bir destek alınmamıştır.

Kaynakça

- Akkaş, İ. ve Uyanık, Z. (2016). Kadına Yönelik Şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(1), 32-42. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/newsosbilen/issue/19741/211291>
- Artan, S., Hayaloğlu, P. ve Demirel, S. K. (2017). BRICS Ülkelerinde Kamu Sağlık Harcamaları Etkinliğinin Belirleyicileri. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 7(1), 9- 30. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/sgd/issue/29767/319929>.
- Banker, R. D., Charnes, A. ve Cooper, W. W. (1984). Some Models for Estimating Technical and Scale Inefficiencies in Data Envelopment Analysis. *Management Science*, 30(9), 1078 - 1092. Doi: 10.1287/mnsc.30.9.1078.
- Bhasina, K. ve Ay, K. (2003). *Toplumsal Cinsiyet: " Bize Yüklenen Roller"*. Kadav Yayınları.
- Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M. ve Webster, A. (2009). *Sosyoloji, Translate by K. İnal*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bolukçu, F. (2020). *Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinin Sosyal Güvenlik Harcamalarının Teknik Etkinlik Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Veri Zarflama Analizi Uygulamaları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Casique Casique, L. ve Furegato, A. R. F. (2006). Violence Against Women: Theoretical Reflections. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*, 14, 950-956. Doi: 10.1590/S0104-11692006000600018.
- Charnes, A., Cooper, W., Lewin, A. Y. ve Seiford, L. M. (1997). Data Envelopment Analysis Theory, Methodology and Applications. *Journal of the Operational Research Society*, 48(3), 332-333. Doi: 10.1057/palgrave.jors.2600342
- Cooper, W. W., Seiford, L. M. ve Tone, K. (2007). *Data Envelopment Analysis: A Comprehensive Text with Models, Applications, References and DEA-Solver Software* (Vol. 2, p. 489). New York: Springer.
- Coşkun, S. Y. (2013). Türkiye’de ve Dünya’da “Kadının İnsan Hakları”. *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi*, 20, 77-94. Erişim Adresi: [https://www.tasav.org/media/k2/attachme nts/20.pdf](https://www.tasav.org/media/k2/attachme%20nts/20.pdf).
- Dahlberg, L. L. ve Potter, L. B. (2001). Youth Violence: Developmental Pathways and Prevention Challenges. *American Journal of Preventive Medicine*, 20(1), 3-14. Doi: 10.1016/S0749-3797(00)00268-3.
- Dirik, C. ve Sahin, S. (2020). Türkiye’deki Sağlık Hizmetlerinin Etkinlik ve Verimlilik Analizi: Radyal ve Radyal Olmayan VZA ve MVE Modellerinin Karşılaştırması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(28), 790-814. Doi: 10.21076/vizyoner.659548.
- Duruoğlu, T. (2007). Emek Piyasasında Cinsiyetçi Ücret Ayrımı: Bursa Organize Sanayi Bölgesinde Bir Araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 24(1), 61-76. Erişim Adresi: <http://www.irfanerdogan.com/dergiweb2008/24/4.pdf>.

- Fawole, O. I. (2008). Economic Violence to Women and Girls: Is it Receiving the Necessary Attention?. *Trauma, Violence, and Abuse*, 9(3), 167-177. Erişim Adresi: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1524838008319255>.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*, (çev. H. Özel, A. Sönmez vd.). Ankara: Kırmızı Yayınları.
- Gökkaya V. (2009). Türkiye'de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(2), 167-179.
- Gökkaya, V. B. (2011). Türkiye'de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(2), 101-112. Erişim Adresi: <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarinde-x-1423875057.pdf>.
- MFA, (2023, 15 Nisan). *Türkiye'de Kadın Hakları Alanında Kaydedilen Gelişmeler*. Erişim adresi: https://www.mfa.gov.tr/turkiye_de-kadin-haklari-alaninda-kayde-dilen-gelismeler.tr.mfa.
- İçli, T. G. (1994). Aile İçi Şiddet: Ankara, İstanbul ve İzmir örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1-2). Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/598032>.
- Kabasakal, H. Z. ve Girli, A. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddet Hakkındaki Görüşlerinin, Deneyimlerinin Bazı Değişkenler ve Yaşam Doyumu ile ilişkisi (DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Örneği). *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 105-123.
- Kaymaz, İ. Ş. (2010). Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye'de Kadının Toplumsal Konumu. *Atatürk Yolu Dergisi*, 12(46), 333-366. Doi: 10.1501/Tite_0000000328
- Kutlar, A. ve Kartal, M. (2004). Efficiency Analysis of Cumhuriyet University: An Application with Data Envelopment Method at Faculties Level. *Kocaeli University Journal of Social Sciences*, (8), 49-79.
- Lindhorst, T., Oxford, M. ve Gillmore, M. R. (2007). Longitudinal Effects of Domestic Violence on Employment and Welfare Outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(7), 812-828. Erişim Adresi: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0886260507301477>.
- Ergin, N., Bayram, N., Alper, Z., Selimoğlu, K. ve Bilgel, N. (2006). Domestic violence: A Tragedy Behind the doors. *Women & health*, 42(2), 35-51. Doi: 10.1300/J013v42n02_03.
- Okursoy, A. ve Tezsürücü, D. (2014). Veri Zarflama Analizi ile Görelî Etkinliklerin Karşılaştırılması: Türkiye'deki İllerin Kültürel Göstergelerine İlişkin Bir Uygulama. *Journal of Management & Economics*, 21(2).
- Özgen, Ö. ve Ufuk, H. (2000). Kırsal Kesimde Kadın Eğitimi. *Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi*, 1, 1063-1078.
- Parkman, A. M. (1999). The application of Human Capital Theory to article Article 27. (A. B. Andrews ve N. H. Kaufman, Ed.). *Implementing the U. N. Convention on the rights of the child* (ss. 149-154). Westport, Ct: Praeger Publishers.
- Seiford, L. M. (1997). A Bibliography for Data Envelopment Analysis (1978- 1996). *Annals of Operations Research*, 73, 393- 438. Doi: 10.1023/A:1018949800069.
- Sherman, H. D. (1982). *Data Envelopment Analysis as a New Managerial Audit Methodology - test and evaluation*. Erişim Adresi: <https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/47263/dataenve-lop-menta00sher>.
- Şenel, Ş. (2013). Kadın ve siyaset. *Düşünce Dünyasında Türkiz Siyaset ve Kültür Dergisi*, 4(20), 7-30. Erişim Adresi: <https://www.tasav.org/media/k2/attachments/20.pdf>.
- Talluri, S. (2000). Data envelopment analysis: models and extensions. *Decision Line*, 31(3), 8-11. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/profile/Sri-Talluri/publication/253325863_Data_Envelopment_Analysis_Models_and_Extensions.
- Thanassoulis, E., Kortelainen, M. ve Allen, R. (2012). Improving envelopment in data envelopment analysis under variable returns to scale. *European Journal of Operational Research*, 218(1), 175-185. Doi: 10.1016/S0377-2217(03)00175-9.
- Tone, K. (2001). A Slacks-Based Measure of Efficiency in Data Envelopment Analysis. *European journal of Operational Research*, 130(3), 498-509. Doi: 10.1016/S0377-2217(99)00407-5.
- Tone, K. ve Tsutsuğ, M., (2009), Network DEA: A Slacks-Based Measure Approach. *European Journal of Operational Research*, 197(1), 243-252.

- TÜİK. *Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2010-2021*. Erişim linki: <https://data.tuik.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 10.04.2023.
- TÜİK. (2021). *Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri Gender Statistics 2021*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2022>. Erişim Tarihi: 20.03.2023.
- Uluocak Ş., Gökulu G., Bilir O., Karacık N. E. ve Özbay D. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet*. Edirne: Paradigma Akademi.
- Xu, X., Zhu, F., O'Campo, P., Koenig, M. A., Mock, V. ve Campbell, J. (2005). Prevalence of and risk Risk factors Factors for Intimate partner Partner violence Violence in China. *American journal Journal of Public Health*, 95(1), 78-85. Doi: 10.2105/AJPH.2003.023978.
- Yerkes, M. (2010). Diversity in workWork: the heterogeneity Heterogeneity of women's Women's employment Employment patternsPatterns. *Gender, Work and Organization*, 17(6), 696-720. Doi: 10.1111/j.1468-0432.2009.00462.x.
- Yükçü, S. ve Atağan, G. (2009). Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Kavramlarının Yarattığı Karışıklık. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(4), 1-13. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/29717>.